

Spannende verhalen over brons

Linda Dielemans schreef boek over eerste gebruiksmetaal

Tussen 30 september en 11 oktober is het Kinderboekenweek. Met een toepasselijk thema dit jaar: *En toen?* Een van de kerntitels is *Brons*. Aan de hand van een prehistorische geschiedenis en verschillende spannende verhalen neemt de auteur je mee in de wereld van het eerste gebruiksmetaal.

Quentin Zuiderwijk was leerkracht op de Prins Mauritschool in De Lier en is in september begonnen aan de lerarenopleiding voor docent geschiedenis aan Hogeschool Rotterdam. **Daan van Leeuwen** is redacteur van Kleio.

Brons, over glimmende schatten in mistige moerassen is geschreven door archeoloog en schrijfster Linda Dielemans. Volgens een vast patroon vertelt ze over de verschillende kanten van het metaal. Eerst geeft ze als archeoloog de historische context van een gevonden bronzen voorwerp en daarna vertelt ze een spannend, fictief verhaal over hoe een persoon in de bronstijd het gevonden voorwerp heeft gebruikt. Dat verhaal wordt verteld vanuit het perspectief van het bronzen voorwerp. Als referentiekader gebruikte Dielemans haar eigen archeologische onderzoeken en onderzoeken van hoogleraar David Fontijn om de context en verhalen ruggengraat te geven. Tussen de regels door vertelt ze ook het grotere evolutionaire verhaal van de bronstijd: de

landbouwers die brons gingen gebruiken, het ontstaan van brons als ruilmiddel en over de eerste en oudste oorlogen met bronzen wapens. Je kunt immers veel verschillende voorwerpen maken van het metaal. Dat de auteur archeoloog is, maakt het boek interessant voor in de klas. U kunt *Brons* gebruiken om de prehistorie te introduceren of een venster te scheppen op de eerste landbouwsamenlevingen in de lage landen bij groep 7 en 8 of in klas 1. We vroegen Linda Dielemans naar haar aanpak en het verhaal achter *Brons*.

Waarom wilde je graag een verhaal over brons vertellen?

Ik ben van huis uit archeoloog, en al tijdens mijn studie was de bronstijd – naast de steentijd – een van mijn favoriete periodes. De bronstijdsamenleving zit vol

verhalen en symbolen, die terug te vinden zijn in bijvoorbeeld grafheuvels, rotstekeningen en allerlei bronzen objecten. Al die voorwerpen en monumenten laten maar een glimp zien van wat voor verhalen dat geweest moeten zijn, maar toch spreken ze heel erg tot de verbeelding.

Rechts: Linda Dielemans. Foto: Annelien Nijland. De illustraties bij dit artikel zijn van Sanne te Loo en komen uit *Brons*.

Daarnaast is het al bijna niet voor te stellen hoe koper als grondstof ontdekt is, maar brons – waarbij je een kleine hoeveelheid tin toevoegt aan het koper om het sterker te maken – is al helemaal iets ongelooflijks, net als hoe het zich daarna in een rap tempo verspreidde ondanks de zeldzaamheid ervan. Het is een tijd die van grote invloed was op onze cultuur en samenleving, maar op het basis- en voortgezet onderwijs hoor je er maar weinig over. Het tijdvak wordt maar kort besproken en springt van jagers en boeren snel door naar de oudheid, en dat is eeuwig zonde. Er gebeurt zoveel tussenin! Ook daarom wilde ik dit boek heel graag maken.

Welke rol speelden de onderzoeken van David Fontijn bij het schrijven van dit boek?

Een heel grote rol: ik heb *Brons* in opdracht van David geschreven. Het boek is onderdeel van zijn onderzoeksproject *Economies of Destruction*, waaraan meerdere promovendi en onderzoekers meewerken om erachter te komen hoe en waarom deposities zijn ontstaan: het gebruik om kostbare voorwerpen zomaar achter te laten in het landschap. Ik denk dat zo'n tachtig procent van *Brons* bestaat uit Davids onderzoeksresultaten, door mij vertaald naar een jong publiek. Daarnaast moest ik wat meer

achtergrondinformatie geven over de bronstijd, en hier en daar heb ik mijn eigen draai aan een interpretatie gegeven. De fictie is natuurlijk ook door mij bedacht, maar toch nog steeds gebaseerd op ideeën uit Davids onderzoek. Het boek is dus echt een product van het onderzoeksproject, waarmee de resultaten een veel groter en vooral ook ander publiek bereiken dan alleen de academische wereld.

Je vertelt vanuit het perspectief van het brons. Waarom heb je daarvoor gekozen?

Tijdens een van onze gesprekken kwamen David en ik erop hoe voorwerpen zo belangrijk voor iemand kunnen zijn dat ze een soort van personen worden. Iedereen praat tenslotte weleens tegen hun auto of computer, wat eigenlijk heel vreemd is, want een auto of computer hoort niets en zegt niets terug. We kregen steeds meer het idee dat in dit boek de voorwerpen centraal moesten komen te staan, omdat er, als je ze ziet, ook echt iets van

Recensie

Quentin Zuiderwijk:

'*Brons* is een aantrekkelijk kinderboek. Tijdens het lezen wil je het niet weggleggen, want het ene verhaal is nog spannender dan het andere. Het boek is toegankelijk geschreven, zowel de informatieve teksten als de verhalen over de verschillende jonge hoofdpersonen. Moeilijke woorden, zoals 'archeoloog', 'depositie' of 'offer' worden in begrijpelijke taal uitgelegd. Ook als je niets weet van de bronstijd is het boek geschikt om het tijdvak mee te leren kennen.

De opbouw van het boek, met per hoofdstuk een stukje geschiedenis van een voorwerp en daarna een fictief verhaal over een jongen of een meisje die een avontuur beleeft met dat voorwerp, vind ik goed bedacht. De roodbronzen lijn door het boek – over de glimmende schatten in het moeras – maakt het een aantrekkelijk boek voor deze doelgroep over een spannend, vaak nog onbekend tijdvak.'

ze uitgaat, des te meer omdat je weet dat ze op een speciale manier in de grond terechtgekomen zijn. Zo kwam ik op het idee om de voorwerpen hun eigen verhaal te laten vertellen, over wat ze zien en wat ze meemaken. Het belang en de betekenis van de bronzen voorwerpen komen voor mijn gevoel zo nog meer tot hun recht.

Op de achtergrond van de persoonlijke fictieve verhalen spelen ook de grotere evolutionaire verhalen van de prehistorie een rol: brons als betaalmiddel, de agrarische revolutie, geweld en oorlog, cultuur en migratie. Hoe heb je de keuze van deze opbouw gemaakt?

Het is een opbouw die voor mij heel natuurlijk is; alles hangt samen. Je kunt niet over ►

Recensie

Maik is leerling van de Prins Mauritschool in De Lier:

'*Brons*, over glimmende schatten in mistige moerassen vond ik een interessant boek. Het leuke aan het boek is dat het een heel interessant onderwerp binnen de geschiedenis is. De schrijfster weet er veel over te vertellen. Het boek is lekker dik met veel verschillende soorten informatie over de prehistorie en over archeologie. Aan het eind van een hoofdstuk waren ook langere en spannende verhalen. Ik vond het uiteindelijk een leuk en spannend boek.'

Recensie

Steijn is leerling van het IKC Prins Willem Alexander in Vlaardingen:

'Brons is een mooi boek. Als je het openslaat, krijg je direct de inhoud te zien. Ik kom bij het eerste hoofdstuk en ik weet gelijk waar het boek over gaat: Waarom begraaft je je waardevolste spullen, die wij nu weer opgraven? In het boek wordt dat heel goed verteld, door eerst een leuke informatieve tekst en daarna een verhaal uit het perspectief van een bronzen voorwerp te lezen. Alleen vind ik het verhaal soms een beetje raar lopen, ik zit in het informatieve verhaal en dan eindigt een zin ineens bij het woord 'maar' terwijl er op de volgende bladzijde, een gekleurde, weer een nieuwe titel is. Na een tijdje puzzelen, kwam ik erachter dat na die gekleurde pagina het informatieve verhaal weer verder liep. Ik vond het een erg leuk boek en ik zou in de toekomst graag weer een boek van Linda Dielemans willen lezen.'

deposities vertellen zonder ook te vertellen waar brons vandaan komt, hoe het ontdekt is en wat voor rol het gaat spelen in de samenlevingen van toen. Die bredere context maakt het niet alleen interessanter, het is ook essentieel. Allerlei omstandigheden bij elkaar zorgen ervoor dat er een bepaald gebruik ontstaat, het is niet iets wat losstaat van de wereld waarin het gebeurt. Ik hoop daarmee ook dat het boek bij de lezer verwondering oproept over onze eigen, huidige wereld. *Brons* gaat eigenlijk niet per se over brons, maar vooral over ons.

Het offeren van bronzen voorwerpen aan het water lijkt het grote mysterie van de bronstijd. Waarom speelt juist dit mysterie een rol in de verschillende verhalen?

Natuurlijk spelen deposities de hoofdrol omdat Davids onderzoek daarover gaat. Maar het is ook van nature een spannend onderwerp: het gaat over kostbare schatten die je kunt vinden op mysterieuze plekken zoals moerassen, waar niemand ooit komt en waar het misschien zelfs wel een beetje gevaarlijk is. Met zo'n uitgangspunt wordt het meteen spannend, en dat is toch nodig als je kinderen het boek

in wilt trekken en wilt blijven vasthouden. Als je *Brons* leest, mag je meedoen met het onderzoek van de archeologen en zelf je eigen conclusies trekken. Door vanuit een andere, verrassende hoek naar een bepaald tijdperk te kijken, ga je er heel anders over nadenken en wil je er misschien nog wel veel meer over weten – ik vind het leuk om een honger naar kennis aan te wakkeren, al zal dat natuurlijk niet voor alle lezers gelden.

Een van de verhalen gaat over het bronzen reuzenzwaard van Ommerschans. Wat is er zo bijzonder aan dat zwaard?

De meeste zwaarden zijn gemaakt om mee te vechten, maar het zwaard van Ommerschans juist niet. Iedereen die het ziet, zal meteen aan een zwaard denken. Maar het is veel te groot, te dik en te zwaar, en er heeft nooit een gevest op gezeten; je kunt het dus niet eens als een zwaard oppakken, laat staan gebruiken. De versieringen op het zwaard zijn bijzonder mooi, en het is verder ontzettend vakkundig gemaakt. Ook bijzonder is dat er nog vijf andere zwaarden bekend zijn die er zo goed als hetzelfde uitzien: in totaal komen er twee uit Engeland, twee uit Frankrijk

en twee uit Nederland. Er zitten vaak honderden kilometers tussen de vindplaatsen, dus deze zwaarden moeten haast wel een universeel herkenbaar symbool zijn geweest, dat iedereen die het zag herkende. Maar omdat er maar zo weinig van zijn en er een enorme hoeveelheid kostbaar brons voor nodig was, zal het tegelijkertijd ook iets heel bijzonders zijn geweest. Waarschijnlijk was het een voorwerp dat maar af en toe bij heel speciale gelegenheden tevoorschijn kwam. Totdat het in een waterig moeras terecht kwam, natuurlijk.

Welk Brons-verhaal zou je aan lezers voorstellen om voor te lezen tijdens de Kinderboekenweek of om de bronstijd in de klas te introduceren?

Om de bronstijd in de klas te introduceren zou ik het eerste hoofdstuk voorlezen, of het begin daarvan. Dat zet in grote lijnen neer waar het boek over gaat en wat de bronstijd eigenlijk is. Wat betreft de fictie, ik hoor van verschillende kinderen dat ze allemaal een ander verhaal het mooist vinden. Het is dus lastig om er eentje aan te wijzen. Maar veelgenoemde favorieten zijn het verhaal van Mare en dat van Roek. ■

Brons. Over glimmende schatten in mistige moerassen. Linda Dielemans (Fontaine Uitgevers, Amsterdam 2019), 183 blz., € 19,99